

58. Kütüphane Haftası Açılış Konuşması

*58th Library Week Opening Speech**

Ali Fuat Kartal**

Değerli Konuklar, Sevgili Meslektaşlarım,

“Hakikat ve Kütüphaneler” teması ile kutlayacağımız 58. Kütüphane Haftası’nın açılışına hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sevgili meslektaşlarım bugün çok özel bir konuk ile IFLA’nın değerli başkanı Sayın Barbara Lison’nun katılımı ile haftanın açılışını yapıyoruz. Sayın başkana Pandemi koşullarına rağmen davetimizi kabul edip bizimle birlikte oldukları için Türk Kütüphanecileri adına teşekkür ediyorum.

Sevgili Meslektaşlarım,

Bildiğiniz üzere Pandemi ile birlikte her gün yüzlerce vatandaşımızı covid-19’dan kaybettik, kaybetmeye de devam ediyoruz. Bu sene Aydın İleri ve Kadir Arık olmak üzere iki sevgili meslektaşımızı da maalesef covid-19’dan kaybettik. Aydın İleri derneğimizde uzun yıllar yönetim kurulumuzda Genel Başkan Yardımcısı olarak görev yaptı. Aydın’ı sivil toplum, meslek ve meslektaşları için vermiş olduğu mücadelesi ile her zaman sevgi ve takdir ile anacağız. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü’nde çalışan değerli meslektaşımız Kadir Arık’ı da aynı duygularla anacağız.

Sevgili meslektaşlarım, Pandemi ile birlikte ülke olarak bilimin hakikatinden kopuk “Post-Truth” bir süreç yaşadık. Hakikatten uzaklaştıkça evrensel değerler yerini başka şeylere bıraktı. Bilgisizliğin mutluluk, hödüklüğün karizma, zeki olmanın budalalık, nezaketin komedi gibi algılandığı bir süreç yaşıyoruz. Bu nedenle 58. Kütüphane Haftası boyunca hem hayatımız hem de kütüphaneler açısından hakikati tartışalım istedik. Bu bağlamda da haftanın temasını “Hakikat ve Kütüphaneler” olarak belirledik. Ülke olarak hangi konularda daha çok hakikat sorunu yaşıyoruz? Ekonomik krizde mi? Sağlıkta mı? Eğitimde mi? Kütüphane konusunda mı? Diğer taraftan, gündelik yaşamın akışında sürüklenip giden halkın, hakikat ya da gerçeklik ne kadar umurunda?

Sevgili meslektaşlarım Kütüphaneler ve kütüphaneciler açısından yaşadığımız son bir yıllık süreci kısaca değerlendirmek istiyorum.

Öncelikle halk kütüphanelerini değerlendirerek konuşmama başlamak istiyorum. Bildiğiniz gibi halk kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olup 1252 halk kütüphanemiz var ki bu rakama çocuk kütüphanelerimizde dahildir. Bunların bazıları hala personel ve diğer sorunlar nedeniyle kapalıdır. 66 adet gezici kütüphanemiz var. Gezici

* *Opening speech of the 58th Library Week given at Goethe Institute Ankara.*

** Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanı. E-posta: kartalaf@yahoo.com
Chair of Turkish Librarians’ Association, Turkey

kütüphaneler konusunda hep söylüyorum yine söyleyeyim; kütüphanecilik sorunlarımızın kısa vadede çözümü için, ülkemizin nüfus ve coğrafi genişliğini göz önüne aldığımızda, gezici kütüphane sayısının ve bütçesinin artırılması gerekmektedir.

Son yıllarda bütçe elverdiğince bazı illerde halk kütüphaneleri yenilendi. Bu yenilenen kütüphanelere yeterli sayıda kütüphaneci istidam edildiği takdirde, modern mimarisi ile dünya standartlarında hizmet üretebilecek kütüphaneler olacaktır. Bunun yanı sıra başta Ankara olmak üzere Balıkesir, Bitlis, Erzincan ve Tokat'ta 8 adet modern çocuk kütüphanesi hizmete açıldı. Halk kütüphaneciliğimizde görülen bu çabalar ancak gerekli ödeneğin sağlanması ve sistemli bir politika ile başarıya ulaşacaktır.

Kültür Bakanlığına bağlı kütüphanelerden söz etmişken, Milli Kütüphaneye ayrı bir başlık açmak gerekiyor. Zira 23 Mart 1950 yılında yürürlüğe giren Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun ile ülkemizin tek kuruluş kanununa sahip olan Milli Kütüphane, 10 Temmuz 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı'nın 1 sayılı Kararnamesi ile Kütüphaneler Yayınlar Genel Müdürlüne bağlanmıştır. Böylece Milli Kütüphanenin özerkliği ve kanunu yok edilmiştir. Türkiye'nin ulusal hafızası olan Milli Kütüphanenin bir an önce özerk bir kurum olarak yeniden düzenlenmesi gerekliliği ortada durmaktadır.

Üniversitelerimize gelince 2022 yılı verilerine göre, ülkemizde 129'u devlet, 78'i vakıf olmak üzere toplam 207 adettir. Ancak bunlardan kaçının, dünya ile rekabet edebilir bir eğitim, öğretim ve araştırma altyapısına sahip olduğu tartışılır. Zira uluslararası yükseköğretim derecelendirme kuruluşlarının değişik kriterlere göre yapmış olduğu en iyi üniversite sıralamalarında 207 üniversitemiz olmasına rağmen, Türk üniversitelerini üst sıralarda görmek mümkün olmuyor. Nitelikten çok niceliğe önem veren bir anlayış ile sürekli yeni üniversite açmakla meşgulüz. Doğal olarak bu durum üniversitenin beyni olarak kabul edilen kütüphaneleri de doğrudan etkilemektedir.

Son bir yılda ekonomik kriz ve döviz kurundaki artış üniversite kütüphanelerimizi olumsuz yönde etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Bu süreç üniversite kütüphanelerimize basılı kitap alımlarının azalmasının yanı sıra abone oldukları veri tabanlarının da çoğunun iptal edilmesi olarak yansımıştır. Ekonomik kriz ve döviz kurundaki artış ile birlikte veri tabanları alımında uygulanan %18 KDV kütüphane bütçelerinin %18 daha küçülmesine neden olmaktadır. Kütüphanelerin %18 oranındaki KDV'den muaf tutulması için hükümet nezdinde yaptığımız girişimlerden maalesef henüz olumlu bir sonuç alamadık. Oysa günümüz üniversite eğitiminin vazgeçilmez unsuru olan veri tabanlarının aboneliği konusunda kütüphanelerimiz yeterince parlak durumda değildir. Zira bütün üniversitelerimizin abone olduğu veri tabanı sayısı, Avrupa'daki birçok üniversitenin tek başına sahip olduğu veri tabanı sayısı kadar bile değil. Tabii ki bu durumun oluşmasında ülkemizin ekonomik durumunun belirleyici olmasının yanı sıra üniversitelerimizin araştırmaya verdiği önem ve dünyada yaşanan küresel finans krizinin de etkisi bulunmaktadır.

Belediye Kütüphanelerimiz açısından ise ümit verici gelişmeler yaşanmaktadır. Son dönemlerde belediyelerimizin birçoğunun kütüphane kurma konusunda oldukça verimli işler yapmaktadır. Bu sürecin başlamasında derneğimizin de paydaşı olduğu 2 yıl önce tamamlanan Bill ve Melinda Gates Vakfı tarafından finansal açıdan desteklen "Herkes İçin Kütüphane Projesinin" ve her yıl paydaşlarımızla birlikte düzenlediğimiz "Belediye Kütüphaneleri Bölge Seminerlerinin" de bu sürecin başlamasında tetikleyici bir unsur

olduğunu düşünüyorum. Belediye Kütüphanelerinde de en önemli sorun mesleki eğitim almış kütüphaneci istihdamı sorunudur. Küçümsenemeyecek ölçülerde yatırım yapıp bu işin bir mesleği olduğunu görmezden gelerek sıradan kütüphaneler açmakla bir yere varılmadığı ortadadır. Üstelik kütüphanecilerin yönettiği kendilerine örnek alabilecekleri başarılı hizmet üreten birçok belediye kütüphanesi de mevcutken.

Okul Kütüphanelerine gelince, okul kütüphanelerine; eğitimin bütünleyicisi ve geleceğin kütüphane kullanıcısının yanı sıra araştırmacılarının da eğitildiği yerler de diyebiliriz. Türk Kütüphaneciliğinin en sorunlu kütüphane türü olan okul kütüphaneleri konusunda gerçek bilgilere ulaşmak oldukça zor. Zira Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) web sayfasında sadece Z-Kütüphane bilgisine ulaşabiliyorsunuz. Z-Kütüphanelerin sayısı da 1906 adettir. Oysa 2021 yılı MEB verilerine göre; 18 Milyon 85 Bin 943 öğrenci, 53 Bin 624 resmi, 13 Bin 501 özel okul olmak üzere 67 Bin 125 okulda eğitim görüyor. Z-Kütüphane dışındaki okulların kütüphane durumu hakkında MEB'in sayfalarında resmi bir bilgiye ulaşmakta mümkün değil. Ancak 2020 yılı TÜİK istatistiklerine göre; 32 bin 158 örgün ve yaygın eğitim kurumu kütüphanesi bulunmaktadır.

Fakat 8 Mart 2022 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer, Zeytinburnu'nda katıldığı Kazlıçeşme Sanat Kütüphanesi Açılış Töreni'nde yaptığı konuşmada; kütüphanesi olmayan hiçbir okul kalmamasını hedeflediklerini ve 2 ay gibi kısa bir sürede 16 bin 361 kütüphaneyi okullara kazandırdıklarını söyleyerek¹ Bakanlığın bu çalışmayla kütüphanecilik tarihinde Türkiye'de bir rekora imza atıldığını söyledi. Evet, bu bir rekor Sayın Bakanın hakikati söylediğinden kuşku duymuyoruz ancak insan şöyle bir soru sormaktan kendini alamıyor; “madem iki ayda bu kadar kütüphane yapılabiliyorsa neden bu zamana kadar yapılmadı?”.

Sevgili meslektaşlarım bildiğiniz gibi MEB Okul kütüphaneleri Yönetmeliğinin 7. Maddesi derki “Kitap sayısı 3000’i aşan okul kütüphanelerine bir kütüphaneci atanır. 2006 yılında bu yönetmeliği kabul edip Resmî Gazete de yayımlanan MEB, Z-Kütüphanelerde dahil hiçbir okul kütüphanesinde kendi yönetmeliğine rağmen meslek mezunu kütüphaneci istihdam etmedi.

Sevgili meslektaşlarım bildiğiniz gibi okullara kütüphane kurma kampanyası başlatıldı. İyi güzelde, hadi okullara kütüphane kuralım demekle bu işler oluyor mu? Bu kampanya için MEB ne kadar bütçe ayırdı? Bu kampanyayı kimler ile nasıl yürütmeye karar verdi?

Zira derneğimize her gün okul müdürleri ve öğretmenlerden, okulumuza kütüphane kuracağız bize destek olun e-mailleri almaktayız. Gönüllü olarak, okullara kütüphane kurmak isteyen birçok vatandaşımız derneğimize başvuruyor biz de gelen talepler doğrultusunda onlara yardımcı oluyoruz. Halen bizim bilgimiz dahilinde kütüphane kurma çalışmaları devam eden okullar var. En son İstanbul Şubemizin rehberliğinde Van’ın Çaldıran İlçesi Yukarı Dikme köy okuluna beş ay önce kütüphane kurduk.

¹ Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/milli-egitim-bakani-ozer-kutuphanesiz-okul-kalmasin-projesi-ile-ogrenci-basina-dusen-kitap-sayisi-7ye-cikacak/2527692>

25 Mart 2022 tarihinde de Şırnak'ın İdil İlçesi Tepecik köyü okuluna çok güzel bir kütüphane kurduk. Açılışına İstanbul Şube başkanımız Emine Gür ile birlikte katıldım. İki gün önce kütüphane açılışını yapıp geldim. Kütüphanenin kurulum ve açılış sürecinde MEB ile yaşadıklarımızı biz biliyoruz. Ancak bu süreçte şunu gördüm ki maalesef MEB bu hayırsever vatandaşlarımıza zorluk çıkarmaktan başka bir işe yaramıyor. MEB bu vatandaşlarımızın kütüphane kurma organizasyonuna yardımcı olsa dahi çok büyük bir iş yapmış olacak.

MEB 2022 Yılı yatırım Programına göre 2022-2024 yılları arasında 10 bin okula kütüphane kurulması planlanmakta olup bunlar için ayrılan bütçe 300 Milyon TL'dir. Yani okul başına 30bin TL düşmekte. Günümüz enflasyon oranı ve Türk Lirasının değerini göz önüne aldığımızda 30 bin TL ile nasıl bir kütüphane kurulabileceğini sizin takdirlerinize bırakıyorum. MEB tarafından başlatılan "Kütüphanesiz Okul Kalmayacak" kampanyasının tanıtım toplantısında Sayın Cumhurbaşkanımızın eşi Emine Erdoğan "*İnanıyorum ki kütüphane kapısından giren her çocuk, kütüphanecilerin en büyük sevincidir.*" dedi. Evet, doğrudur ama çocuklarla en çokta buluşmamız gereken okul kütüphanelerinde maalesef kütüphaneciler olarak yokuz.

Sevgili meslektaşlarım kısaca kütüphanecilik hakikatimizi özetlersek; bildiğiniz gibi 16 Üniversitemizin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde kütüphanecilik eğitimi verilmesine ve her yıl yüzlerce kütüphaneci mezun olmasına rağmen hala kütüphanelerimizde çalışan meslek elamanı sayısı uluslararası standartların altındadır. Tabi işsiz gezen kütüphaneciler ne yapıyor diyorsanız? Atanmak için sınavlara hazırlanmanın yanı sıra, iş bulma şansını yakalayanlar marketlerde kasiyerlikten başlayarak ne iş bulurlarsa çalışıyorlar.

Okul Kütüphanelerimize gelince zaten onların kütüphaneci diye bir sorunu yok! Çünkü kütüphaneciye ihtiyaç duymuyorlar! Üniversite kütüphanelerimizin çoğunda kütüphaneci sayımız yetersiz. Vakıf üniversiteleri kütüphanelerinde kütüphaneci sayısının yetersizliği bir tarafa yoksulluk sınırında kütüphaneci çalıştırmayı marifet sayıyorlar. Halk kütüphanelerine iki yıldır kütüphaneci alınmıyor. Geçen ay Sayın Kültür ve Turizm Bakanı TV programında halk kütüphanelerine çok sayıda kütüphaneci alınacağını açıkladı. Bu sayı 465 olarak duyuruldu. İki yıldır atma bekleyen meslektaşlarımız için güzel bir haber oldu. Umarım bir an önce alımlar gerçekleşir de meslektaşlarımız daha fazla beklemek durumunda kalmazlar.

Değerli meslektaşlarım, her yıl kütüphane haftalarında geleneksel olarak verdiğimiz yılın "En Başarılı Kütüphane" ödülünü yönetim kurulumuz bu sene kamuoyunda kütüphane kültürünün oluşmasına yaptığı katkılardan dolayı, Batman İl Halk Kütüphanesine vermeyi kararlaştırmıştır. Meslektaşlarımızı tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyoruz.

Sevgili meslektaşlarım bildiğiniz gibi her yıl kütüphane haftalarında, kütüphanelerimizden en çok ödünç alınan kitapları tespit edip kamuoyu ile paylaşıyoruz. Bu sene halk kütüphanelerden aldığımız okuyucu istatistiklerine göre 2021 yılında halk kütüphanelerinden en çok ödünç alınan kitap, Salih Memecan'ın Limon ile Zeytin adlı çocuk kitabı ile gençlerin okuduğu Jose Mauro Vasconcelos'un Şeker Portakalı adlı kitabı olmuştur. Bu da şunu gösteriyor ki halk kütüphanelerimizi en çok çocuklar ve gençler kullanıyor.

Yine üniversite kütüphanelerimizden aldığımız istatistiklere göre İletişim Yayınlarından çıkan Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar adlı kitabı, üniversite kütüphanelerimizden en çok ödünç alınan kitap olmuştur. Meslektaşlarıma bu istatistiki bilginin oluşmasına yapmış olduğu katkıdan olayı teşekkür ediyorum.

Sevgili meslektaşlarım 2012 yılında başlattığımız ve geleneksel olarak her yıl kütüphane haftalarında şehirlerin meydanlarında yaptığımız kitap okuma etkinliğinin bu sene 11.cisi yapılacaktır. Pandemi koşulları nedeniyle ancak valiliklerce izin verilen illerde “81 İlde Kitap Okuyoruz” etkinliği “Okursak Dünya Güzelleşir” sloganıyla 30 Mart 2018 Çarşamba günü 12.30-13.00 saatleri arasında Pandemi koşulları gözetilerek yapılacaktır.

Sevgili meslektaşlarım bildiğiniz üzere dünyamızı 3. Dünya Savaşı eşliğine getiren Rusya-Ukrayna savaşı tüm acımasızlığıyla devam ediyor. Savaş söz konusu olduğunda sadece insan ölümleri akla geliyor. Oysa savaşlar sadece insanları öldürmüyor. Ekolojik yaşamı yok etmesinin yanı sıra kütüphanelere de zarar vermektedir. Nitekim Rusya'nın hava saldırısıyla Çernihiv'in Şehir Kütüphanesi bombalandı² Diğer taraftan kütüphanelerin kriz zamanlarında yüklenmesi gereken görevlere en güzel örneği Ukranya'nın Lvili şehrinin merkezindeki Ivanchuk kütüphanesi verdi. Lvili'li gönüllülerin kütüphanede Ukranya ordusu için kamuflaj hazırlamalarına olanak sağladılar³. İnsanlığın ortak kültürel mirası olan kütüphanelerin her ne nedenle olursa olsun yok edilmeye çalışılması, insanlığa yapılacak en büyük kötülüktür.

Değerli meslektaşlarım, IFLA, Ukraynalı meslektaşlarımızla dayanışma için uluslararası topluma ateşkes çağrısında bulunmuştur. Salonumuzda bulunan Sayın Başkanın şahsında IFLA yönetimine duyarlılıklarından dolayı teşekkür ediyorum. Türk Kütüphaneciler Derneği olarak savaşa karşı olduğumuzu ve Ukraynalı meslektaşlarımızın yanında olduğumuzu bildiren bir bildiriye imzalayarak, IFLA'ya ilettik. IFLA Yönetim Kurulunun Rus üyelerin ihraç edilmesi taleplerini görüşmek üzere 18 Mart 2022 Cuma günü yapmış olduğu olağanüstü toplantıda, Rus üyelerin üyelikten çıkarılmaması ve savaşın barışçıl bir şekilde çözümlene kadar Rusya Federasyonu'nda düzenlenen sanal veya fiziksel hiçbir etkinliğe katılmama kararını desteklediğimi belirtmek isterim. Zira Rus vatandaşların savaş kararı alınmasında hiçbir etkilerinin olmadığını düşünüyorum. Bu bağlamda bazı uluslararası kuruluşların, Rus vatandaşlarına karşı ırkçılığa varan tavır almalarını doğru bulmadığımı belirtmek isterim.

Değerli meslektaşlarım, konuşmamı 58. Kütüphane Haftası Programını birlikte hazırladığımız Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği'ne, Okul Kütüphanecileri Derneği'ne, Goethe Enstitüsü'ne ve diğer paydaşlarımıza, haftamızın sponsorlarına ve hafta açılışında görev alan Selen Kemaloğlu arkadaşımıza teşekkür ederek tamamlıyor, 58. Kütüphane Haftası'nın ülkemize, dünyaya barış ve güzellikler getirmesinin yanı sıra, hepimize virüssüz bir hayat diliyor, saygılarımı sunuyorum.

² Bkz. <https://www.goal.com/tr/haber/rus-ucaklari-ukrayna-da-bir-stadyumu-bombaladi/blt6e05cfc19b9ea209>

³ Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lvivi-gonulluler-kutuphanede-kamuflaj-hazirlayarak-ukrayna-ordusuna-destek-oluyor/2521384>